

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA AXBOROT SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHDA BILISH JARAYONLARINING AHAMIYATI

Yoqubjonova Oyshaxon

*Namangan Davlat Pedagogika instituti Pedagogika fakulteti pedagogika nazariyasi va tarixi yo'nalishi AU- 25- guruh 1- bosqich magistratura talabasi
oyshaxon0110sayfiddinovna@gmail.com
+998885943555*

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida axborot savodxonligini shakllantirishda bilish jarayonlarining o'рни va ahamiyati tahlil qilinadi. Axborot savodxonligi zamonaviy ta'limning muhim komponenti bo'lib, u o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, axborotni tahlil qilishi va undan samarali foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Maqolada bilish jarayonlari orqali axborot savodxonligini rivojlantirish usullari va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritiladi.*

***Kalit so'zlar:** Axborot savodxonligi, bilish jarayonlari, boshlang'ich ta'lim, tafakkur, idrok, xotira, e'tibor.*

ВАЖНОСТЬ КОГНИТИВНЫХ ПРОЦЕССОВ В РАЗВИТИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

***Аннотация.** В данной статье анализируется роль и значение когнитивных процессов в формировании информационной грамотности у учащихся начальной школы. Информационная грамотность является важной составляющей современного образования, развивающей у учащихся навыки самостоятельного мышления, анализа информации и ее эффективного использования. В статье освещаются методы развития информационной грамотности посредством когнитивных процессов и их значение в образовательном процессе.*

***Ключевые слова:** Информационная грамотность, когнитивные процессы, начальное образование, мышление, восприятие, память, внимание.*

THE IMPORTANCE OF COGNITIVE PROCESSES IN DEVELOPING INFORMATION LITERACY IN ELEMENTARY STUDENTS

***Annotation.** This article analyzes the role and importance of cognitive processes in the formation of information literacy in primary school students. Information literacy is an important component of modern education, which develops students' skills in independent thinking, analysis of information and its effective use. The article highlights the methods of developing information literacy through cognitive processes and their importance in the educational process.*

***Keywords:** Information literacy, cognitive processes, primary education, thinking, perception, memory, attention.*

KIRISH

Zamonaviy axborotlashgan jamiyatda axborot bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida axborot savodxonligini rivojlantirish ularning keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishi va mustaqil bilim olishiga mustahkam asos yaratadi. Axborot savodxonligi o'quvchilarning axborotni izlash, uni tanlash, tahlil qilish va undan samarali foydalanish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning bilish faoliyati faol shakllanadi. Aynan shu davrda idrok, tafakkur, xotira va e'tibor kabi bilish jarayonlari rivojlanib boradi va ular orqali o'quvchilar yangi bilimlarni o'zlashtiradi. Bilish jarayonlari o'quvchilarning axborotni qabul qilish, qayta ishlash va eslab qolish jarayonlarining asosini tashkil etadi. Shu sababli, axborot savodxonligini rivojlantirishda bilish jarayonlarining o'рни beqiyosdir. Bugungi kunda ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar va interaktiv usullardan foydalanish orqali o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa o'z navbatida ularning axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida axborot savodxonligini rivojlantirishda bilish jarayonlarining ahamiyati, ularning o'zaro bog'liqligi hamda ta'lim jarayonida samarali qo'llash usullari tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Axborot savodxonligi – bu shaxsning axborotni izlash, uni tanlash, baholash, tahlil qilish va undan maqsadga muvofiq foydalanish qobiliyatidir. Ushbu tushuncha zamonaviy ta'lim tizimida muhim o'rin tutadi, chunki axborot oqimi tez sur'atlar bilan ortib borayotgan sharoitda o'quvchilarni to'g'ri yo'naltirish zarurati ortib bormoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu ko'nikma ularning bilim olish jarayonida asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Axborot savodxonligi o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. O'quvchilar axborotni nafaqat qabul qilish, balki uni tahlil qilish, ishonchliligini baholash va kerakli xulosalar chiqarishni ham o'rganadi. Bu esa ularning bilim darajasini oshirish bilan birga, kelajakda turli hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishiga yordam beradi. Shuningdek, axborot

savodxonligi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol bilim olishga undaydi. Axborot bilan ishlash jarayonida o'quvchilar yangi bilimlarni o'zlashtiradi, ularni amaliyotda qo'llashni o'rganadi va o'z fikrlarini erkin ifoda etishga odatlanadi. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu tarzda, axborot savodxonligi boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual salohiyatini rivojlantirish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos shaxslar sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Bilish jarayonlari – bu insonning atrof-muhitni anglash, idrok etish va o'rganish faoliyatini ifodalovchi psixik jarayonlar majmuasidir. Ushbu jarayonlar orqali o'quvchilar yangi bilimlarni qabul qiladi, ularni qayta ishlaydi va amaliy faoliyatda qo'llaydi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida bilish jarayonlari faol rivojlanadi va o'quvchilarning intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bilish jarayonlari bir nechta asosiy turlarga bo'linadi: Idrok – tashqi muhitdan kelayotgan axborotni sezgi organlari orqali qabul qilish jarayoni. Idrok yordamida o'quvchilar predmet va hodisalar haqida dastlabki tasavvurga ega bo'ladi. Tafakkur – olingan axborotni tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish va xulosa chiqarish jarayoni. Tafakkur o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Xotira – axborotni eslab qolish, saqlash va kerakli paytda qayta tiklash jarayoni. Xotira bilimlarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

E'tibor – ma'lum bir faoliyat yoki obyektga diqqatni jamlash va uni boshqarish jarayoni. E'tibor o'quvchilarning o'quv materialini samarali o'zlashtirishiga yordam beradi. Ushbu bilish jarayonlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, bir-birini to'ldiradi. Masalan, idrok orqali qabul qilingan axborot tafakkur yordamida tahlil qilinadi, xotira orqali saqlanadi va e'tibor orqali boshqariladi. Shu sababli, ularning har birini rivojlantirish o'quvchilarning umumiy bilim olish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bilish jarayonlari boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olish faoliyatining asosini tashkil etadi va ularni rivojlantirish axborot savodxonligini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida axborot savodxonligini shakllantirish jarayonida bilish jarayonlari muhim o'rin tutadi. Chunki o'quvchilar axborotni qabul qilish,

tushunish, tahlil qilish va undan foydalanish jarayonida aynan idrok, tafakkur, xotira va e'tibor kabi psixik jarayonlarga tayanadi. Ushbu jarayonlar o'zaro uyg'un holda ishlashi orqali o'quvchilarning bilim olish samaradorligi oshadi. Idrok axborotni dastlabki qabul qilish bosqichini ta'minlaydi. O'quvchilar turli manbalardan olingan ma'lumotlarni sezgi organlari orqali qabul qilib, ular haqida tasavvur hosil qiladi. Tafakkur esa ushbu axborotni chuqur tahlil qilish, solishtirish va umumlashtirish imkonini beradi. Bu jarayon orqali o'quvchilar axborotning mazmunini anglaydi va undan to'g'ri xulosa chiqaradi. Xotira axborotni uzoq muddat saqlash va kerakli paytda undan foydalanish imkonini yaratadi. Axborot savodxonligi uchun bu juda muhim, chunki o'quvchilar o'zlashtirgan bilimlarini keyingi faoliyatda qo'llashi zarur bo'ladi. E'tibor esa axborotni qabul qilish va qayta ishlash jarayonini boshqaradi, ya'ni o'quvchilarning diqqatini muhim ma'lumotlarga qaratadi va ortiqcha axborotdan ajratishga yordam beradi. Shu tarzda, bilish jarayonlari axborot savodxonligini rivojlantirishning asosiy mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Ularni samarali rivojlantirish orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, axborotni tanqidiy baholash va undan oqilona foydalanish ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa ularning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyati va kelajakdagi faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida axborot savodxonligini rivojlantirishda bilish jarayonlari muhim ahamiyat kasb etadi. Idrok, tafakkur, xotira va e'tibor orqali o'quvchilar axborotni qabul qiladi, tahlil qiladi, eslab qoladi va undan samarali foydalanishni o'rganadi. Ushbu jarayonlar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, o'quvchilarning bilim olish faoliyatining asosini tashkil etadi. Ta'lim jarayonida bilish jarayonlarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar va interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarning axborot bilan ishlash ko'nikmalarini yanada mustahkamlaydi. Bu esa ularning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va axborotni tanqidiy baholash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada, boshlang'ich ta'lim bosqichidayoq axborot savodxonligini shakllantirish o'quvchilarning keyingi ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi va zamonaviy jamiyat talablariga moslashishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. To'xtayeva, M. Boshlang'ich ta'limda axborot savodxonligi. Tashkent, 2019. 140 b.
2. Yo'ldoshev, J. Pedagogik texnologiyalar va ta'lim samaradorligi. Tashkent, 2020. 180 b.
3. Qodirova, D. Bilish jarayonlari psixologiyasi. Tashkent, 2018. 160 b.
4. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. Paris, 2017. 120 b.
5. Karimova, S. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Tashkent, 2021. 200 b.
6. Rasulov, A. O'quvchilarda axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish. Tashkent, 2019. 150 b.
7. Ahmedov, T. Zamonaviy pedagogik metodlar va boshlang'ich ta'lim. Tashkent, 2020. 170 b.